TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. kovo 10 d.*

Byloje C-477/09

dėl *Cour de cassation* (Prancūzija) 2009 m. lapkričio 18 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2009 m. lapkričio 25 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Charles Defossez

prieš

Christian Wiart, *Sotimon SARL* likvidatorių,

Office national de l'emploi — fonds de fermeture d'entreprises,

* Proceso kalba: prancūzų.

Centre de gestion et d'études de l'Association pour la gestion du régime de garantie des créances des salariés de Lille (CGEA)

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai R. Silva de Lapuerta, E. Juhász (pranešėjas), G. Arestis ir J. Malenovský,

generalinis advokatas P. Mengozzi,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2010 m. spalio 7 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— C. Defossez, atstovaujamo advokato C. Uzan-Sarano,

— Lilio CGEA, atstovaujamo advokatų E. Piwnica ir J. Molinié,

— Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos G. de Bergues ir A. Czubinski,

— Danijos vyriausybės, atstovaujamos V. Pasternak Jørgensen ir C. Vang,

— Airijos, atstovaujamos D. O'Hagan, padedamo BL B. Doherty,

— Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos F. Díez Moreno,

— Suomijos vyriausybės, atstovaujamos M. Pere,

— Švedijos vyriausybės, atstovaujamos A. Engman,

— Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos S. Hathaway, padedamo baristerės D. J. Rhee,

— Europos Komisijos, atstovaujamos G. Rozet ir J. Enegren,

susipažinęs su 2010 m. lapkričio 17 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1980 m. spalio 20 d. Tarybos direktyvos 80/987/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo (OL L 283, p. 23; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 217), iš dalies pakeistos 2002 m. rugsėjo 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/74/EB (OL L 270, p. 10; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 261), 8a ir 9 straipsnių išaiškinimu.

2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant ginčą tarp C. Defossez ir C. Wiart, bendrovės *Sotimon SARL* (toliau – *Sotimon*), kurioje C. Defossez dirbo prieš neteisėtą jo atleidimą, likvidatoriaus, Nacionalinės darbo tarnybos įmonių uždarymo fondo (*Office national de l'emploi — fonds de fermeture d'entreprises*; toliau – Belgijos FFE) bei Darbuotojų reikalavimų garantijų režimo administravimo asociacijos Lilio administravimo ir studijų centro (*Centre de gestion et d'études de l'Association pour la gestion du régime de garantie des créances des salariés de Lille (CGEA)*; toliau – Lilio CGEA) dėl nepamokėtų C. Defossez reikalavimų, susijusių su darbo užmokesčiu, jo darbdaviui tapus nemokiam.

Teisinis pagrindas

3 Pagal Direktyvos 80/987 1 straipsnio 1 dalį ši direktyva „taikoma darbuotojų reikalavimams, kylantiems dėl darbo sutarčių ar darbo santykių ir pateiktiems 2 straipsnio 1 dalyje apibrėžtiems nemokiems darbdaviams“.

4 Šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Šioje direktyvoje darbdavys laikomas nemokiu:

a) jei pagal atitinkamos valstybės narės įstatymus ir kitus teisės aktus pateikiamas prašymas pradėti procesinius veiksmus dėl darbdavio turto, kad būtų kolektyviai patenkinti kreditorių reikalavimai, įskaitant 1 straipsnio 1 dalyje nurodytus reikalavimus,

ir

b) jei pagal pirmiau minėtus įstatymus ir kitus teisės aktus kompetentinga institucija:

— nusprendė pradėti procesinius veiksmus,

— arba nustatė, jog darbdavio įmonė yra visiškai uždaryta arba verslas baigtas vykdyti, o esamo turto nepakanka, kad būtų prasminga pradėti procesinius veiksmus.“

5 Direktyvos 80/987 3 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės turi imtis priemonių, būtinų užtikrinti, kad garantijų institucijos užtikrintų darbuotojų neapmokėtų reikalavimų, kylančių dėl darbo sutarčių ar darbo santykių ir susijusių su laikotarpio iki nustatytos datos darbo užmokesčiu, apmokėjimą.

6 Šios direktyvos 5 straipsnis suformuluotas taip:

„Valstybės narės išsamias garantijų institucijų organizavimo, finansavimo ir veiklos taisykles nustato pagal šiuos principus:

a) institucijų turtas turi būti atskirtas nuo darbdavio apyvartinio kapitalo ir jam negali būti taikomi procesiniai veiksmai dėl jo nemokumo;

b) darbdaviai prisideda prie garantijų institucijų finansavimo, išskyrus jei jas finansuoja tik valdžios institucijos;

c) garantijų institucijų įsipareigojimai nepriklauso nuo to, ar įvykdyti visi jų finansavimo įsipareigojimai."

7 Pagal Direktyvos 80/987 9 straipsnį ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės taikyti arba priimti darbuotojams palankesnius įstatymus ir kitus teisės aktus.

8 Pagal Direktyvos 2002/74 7 konstatuojamąją dalį, kad būtų užtikrintas darbuotojų teisinis saugumas, jeigu įmonės, kurios atitinkama veikla verčiasi keliose valstybėse narėse, taptų nemokios, ir darbuotojų teisės būtų įtvirtintos pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo precedentų teisę, turėtų būti priimtos nuostatos, kuriose aiškiai nurodoma, kuri institucija tais atvejais atsako už mokėjimo reikalavimų patenkinimą, ir numatoma, kad bendradarbiaudamos valstybių narių kompetentingos administracinės institucijos turi kuo greičiau išspręsti darbuotojų nesumokėtų reikalavimų

klausimą. Be to, būtina užtikrinti, kad būtų deramai įgyvendinami atitinkami susitarimai, įtvirtinant nuostatas dėl valstybių narių kompetentingų administracinių institucijų bendradarbiavimo.

9 Direktyvos 2002/74 1 straipsnio 4 dalimi į Direktyvą 80/987, būtent 8a straipsnį, buvo įtrauktos nuostatos, susijusios su tarpvalstybiniais atvejais. Šio straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jeigu įmonė, kuri atitinkama veikla verčiasi ne mažiau kaip dviejų valstybių narių teritorijoje, tampa nemoki, už darbuotojams nesumokėtų reikalavimų patenkinimą atsakinga institucija yra valstybės narės, kurios teritorijoje jie dirba arba nuolat dirba, institucija.

10 Direktyvos 2002/74 2 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, siekdamos iki 2005 m. spalio 8 d. įgyvendinti šią direktyvą, ir jos taiko šias nuostatas bet kuriai darbdavio nemokumo būklei, atsiradusiai po šių nuostatų įsigaliojimo dienos.

Faktinės pagrindinės bylos aplinkybės ir prejudicinis klausimas

11 C. Defossez dirbo statybvietėse Belgijoje darbų vykdytoju, vėliau – grupės vadovu, iš pradžių nuo 1997 m. kovo mėn. bendrovėje EBM SA, o vėliau nuo 2000 m. rugsėjo mėn. bendrovėje *Sotimon*. Šių abiejų bendrovių buveinės yra Prancūzijoje.

12 2003 m. gruodį C. Defossez buvo atleistas iš darbo. 2004 m. sausio 15 d. jis kreipėsi į Diunkerko darbo ginčų tarybą (*conseil de prud'hommes de Dunkerque*).

13 2004 m. birželio 1 d. Diunkerko komercinių bylų teismo (*tribunal de commerce de Dunkerque*) sprendimu buvo pradėtas bendrovės *Sotimon* bankroto procesas. Siekdamas, kad būtų apmokėti jo reikalavimai, susiję su darbo užmokesčiu, C. Defossez pateikė prašymą dėl Lilio CGEA dalyvavimo šiame procese ir, papildomai, – dėl Belgijos FFE dalyvavimo.

14 2006 m. birželio 30 d. sprendimu Diunkerko darbo ginčų taryba nusprendė, kad C. Defossez buvo atleistas iš darbo be realios ir rimtos priežasties. Todėl jis nustatė C. Defossez reikalavimų dydį ir nurodė, kad sprendimą turi vykdyti Lilio CGEA.

15 2008 m. sausio 31 d. sprendimu Duė apeliacinis teismas (*cour d'appel de Douai*) įtraukė C. Defossez reikalavimus į likviduojamos *Sotimon* skolų sąrašą ir nurodė, kad sprendimą turi vykdyti Belgijos FFE, panaikindamas Lilio CGEA atsakomybę.

16 C. Defossez dėl šio sprendimo pateikė kasacinį skundą, kuriame Duė apeliacinis teismas kaltinamas tuo, kad remdamasis iš dalies pakeista Direktyvos 80/987 8a straipsnio redakcija atmetė jo prašymą suteikti Lilio CGEA garantiją ir nustatė, kad šį prašymą turi patenkinti Belgijos FFE.

17 Šiomis aplinkybėmis Kasacinis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar Direktyvos 80/987 <...>, iš dalies pakeistos Direktyva 2002/74 <...>, 8a straipsnis, kurio pirmoje pastraipoje numatyta, kad jeigu įmonė, kuri atitinkama veikla verčiasi ne mažiau kaip dviejų valstybių narių teritorijoje, tampa nemoki, institucija, atsakinga

už darbuotojams nesumokėtų reikalavimų patenkinimą, yra ta, kuri yra valstybėje narėje, kurios teritorijoje jie dirba arba nuolat dirba, o antroje pastraipoje, kad darbuotojų teisių mastą nustato teisė, reglamentuojanti kompetentingos garantijų institucijos veiklą, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nustatoma šios institucijos išimtinė kompetencija, [arba] atsižvelgiant į direktyvos tikslą konsoliduoti darbuotojų, kurie naudojasi savo judėjimo laisve, teises ir tos pačios direktyvos 9 straipsnio pirmą pastraipą, pagal kurią ja nepažeidžiama valstybių narių teisė taikyti arba priimti darbuotojams palankesnius įstatymus ir kitus teisės aktus, [turi] būti aiškinamas taip, kad pagal jį neatimama darbuotojo teisė vietoj šios institucijos garantijos pasinaudoti palankesne institucijos, kurioje jo darbdavys yra apsidraudęs ir pagal nacionalinę teisę moka įmokas, garantija?“

Dėl prejudicinio klausimo

18 Visų pirma reikia priminti, kad pagal Direktyvos 2002/74 2 straipsnio 1 dalį valstybės narės priima įstatymus ir kitus teisės aktus, siekdamos iki 2005 m. spalio 8 d. įgyvendinti šią direktyvą, ir jos taiko šias nuostatas bet kuriai darbdavio nemokumo būklei, atsiradusiai po šių nuostatų įsigaliojimo dienos.

19 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad Direktyvos 2002/74 neperkėlimo atveju nėra tiesioginių pasekmių tik tiek, kiek tai susiję su nemokumo būkle, atsiradusia po 2005 m. spalio 8 d. (2008 m. sausio 17 d. Sprendimo *Velasco Navarro*, C-246/06, Rink. p. I-105, 27–29 punktai).

20 Be to, Teisingumo Teismas pripažino, kad pasibaigus nustatytam terminui, nepriėmusi priemonių, skirtų užtikrinti, kad Direktyva 2002/74 būtų perkelta į Prancūzijos teisės sistemą, Prancūzijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal šią direktyvą (2007 m. rugsėjo 27 d. Sprendimo *Komisija prieš Prancūziją*, C-9/07, 12 punktas).

21 Taigi, atsižvelgiant į tai, kad 2004 m. birželio 1 d. Diunkerko komercinių bylų teismo sprendimu buvo pradėta *Sotimon* bankroto procedūra, nagrinėjant pagrindinėje byloje aptariamą nemokumo klausimą negali būti taikomos Direktyvos 2002/74 nuostatos.

22 Taikytinų nuostatų nustatymas tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamosios šioje byloje, yra ypač svarbus, nes Teisingumo Teismas 2008 m. spalio 16 d. Sprendimo *Holmqvist* (C-310/07, Rink. p. I-7871) 20 ir 25–28 punktuose pripažino, kad Direktyva 2002/74 į Direktyvą 80/987 įtrauktame 8a straipsnyje nustatytas naujas kompetentingos garantijų institucijos nustatymo kriterijus. Todėl šiuo straipsniu padarytas esminis Direktyvos 80/987 nuostatų pakeitimas. Iš to išplaukia, kad, atlikus teisinį tokios situacijos, kaip nagrinėjamoji pagrindinėje byloje, vertinimą, rezultatas nebūtinai bus toks pat, koks galėtų būti atlikus vertinimą pagal Direktyvos 80/987 pirminės redakcijos nuostatas arba Direktyva 2002/74 iš dalies pakeistos tos pačios direktyvos nuostatas.

23 Šiomis aplinkybėmis į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimą, siekiant išspręsti ginčą pagrindinėje byloje, reikia atsakyti aiškinant tokios redakcijos Direktyvos 80/987 nuostatas, kuri galiojo prieš Direktyva 2002/74 padarant pakeitimus.

24 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas jau yra nurodęs, kad net jei Direktyvoje 80/987 nėra nuostatų, kuriose aiškiai numatyti darbuotojų, vykdžiusių profesinę veiklą kitoje

valstybėje narėje nei jų darbdavio buveinės valstybė, reikalavimai, vis dėlto ši direktyva taikoma tokiems reikalavimams ir todėl reikia nustatyti garantijų instituciją, kompetentingą užtikrinti šių reikalavimų apmokėjimą pagal šios direktyvos nuostatas (šiuo klausimu žr. 1997 m. rugsėjo 17 d. Sprendimo *Mosbæk*, C-117/96, Rink. p. I-5017, 16 ir 19 punktus).

25 Dėl tokios situacijos pažymėtina, kad Teisingumo Teismas nusprendė, jog kompetentinga garantijų institucija pagal Direktyvos 80/987 3 straipsnį yra tos valstybės narės, kurios teritorijoje remiantis šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies formuluote pradėti procesiniai veiksmai, kad būtų kolektyviai patenkinti kreditorių reikalavimai arba uždaroma darbdavio įmonė, institucija (žr. minėto Sprendimo *Mosbæk* 20 ir 27 punktus).

26 Be kita ko, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 80/987 struktūrą atitinka tai, jog tokia kompetentinga garantijų institucija, išskyrus atvejus, kai visą finansavimą užtikrina viešosios įstaigos, yra ta institucija, kuri gavo ar bent jau turėjo gauti nemokaus darbdavio įmokas (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Mosbæk* 24 ir 25 punktus).

27 Be to, byloje, kurioje priimtas 1999 m. gruodžio 16 d. Sprendimas *Everson ir Barrass* (C-198/98, Rink. p. I-8903), į kurį prašyme priimti prejudicinį sprendimą darė nuorodą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kai, priešingai nei byloje, kurioje buvo priimtas minėtas Sprendimas *Mosbæk*, nemokus darbdavys turėjo įstaigą, būtent dukterinę bendrovę valstybėje narėje, kurioje darbuotojai vykdė savo veiklą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad institucija, kuri turi užtikrinti nesumokėtų reikalavimų apmokėjimą, yra ta, kuri yra valstybėje narėje, kurioje įsteigta ši dukterinė bendrovė (minėto Sprendimo *Everson ir Barrass* 23 punktas). Be kita ko, kompetentinga garantijų institucija buvo valstybės narės, kurioje buvo mokamos tiek darbdavio, tiek darbuotojų socialinio draudimo įmokos, institucija.

28 Dėl šių veiksnių prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, pirma, kad įmonės, kurioje dirbo C. Defossez, buveinė buvo Prancūzijoje. Antra, iš bylos medžiagos matyti, kad įmokos, kuriomis galima padengti potencialius darbuotojų reikalavimus, susijusius su darbo užmokesčiu, buvo mokamos toje pačioje valstybėje narėje, o darbdavys neturėjo jokios buveinės Belgijoje.

29 Šiomis aplinkybėmis reikia pažymėti, kad pagrindinės bylos aplinkybės neatitinka nagrinėjamųjų byloje, kurioje buvo priimtas minėtas Sprendimas *Everson ir Barrass*. Tačiau panašumų yra tarp pagrindinės bylos ir bylos, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *Mosbæk*, aplinkybių.

30 Iš to išplaukia, kad jei įmonė, kurioje dirba darbuotojas, neturi buveinės valstybėje narėje, kurioje šis vykdo veiklą, ir ši įmonė moka socialines įmokas kaip darbdavys savo buveinės valstybėje narėje, garantijų institucija, pagal Direktyvos 80/987 3 straipsnį kompetentinga užtikrinti darbuotojo reikalavimų, jo darbdaviui tapus nemokiam, apmokėjimą, yra valstybės narės institucija, kurios teritorijoje buvo nurodyta pradėti darbdavio bankroto procedūrą.

31 Reikia pridurti, kad nors pagal Direktyvą 80/987 darbuotojui nesuteikiama galimybė pasirinkti iš skirtingų institucijų, pagal šią direktyvą iš jo neatimama galimybė pasirinkti kitos institucijos garantiją, nei nustatyta remiantis jo pareiškimu, jei ji palankesnė ir numatyta pagal nacionalinę teisę.

32 Iš tiesų Direktyva 80/987 skirta būtinai darbuotojų apsaugai Europos Sąjungos lygiu užtikrinti jų darbdaviui tapus nemokiam (žr., be kita ko, 1991 m. lapkričio 19 d. Sprendimo *Francovich ir kt.*, C-6/90 ir C-9/90, Rink. p. I-5357, 3 punktą ir 2009 m.

liepos 16 d. Sprendimo *Visciano*, C-69/08, Rink. p. I-6741, 27 punktą), nepažeidžiant valstybių narių taikomų arba priimtų darbuotojams palankesnių teisės aktų, kaip numatyta jos 9 straipsnyje (šiuo klausimu žr. 2003 m. gegužės 15 d. Sprendimo *Mau*, C-160/01, Rink. p. I-4791, 32 punktą ir 2007 m. sausio 25 d. Sprendimo *Robins ir kt.*, C-278/05, Rink. p. I-1053, 40 punktą).

33 Tad pagal Direktyvą 80/987 nedraudžiama, kad valstybės narės teisės aktuose būtų numatyta, jog darbuotojas gali pasinaudoti nacionalinės institucijos teikiama darbo užmokesčio garantija pagal šios valstybės narės teisę papildomai arba vietoj tos, kurią siūlo nustatyta pagal šią direktyvą kompetentinga institucija, jeigu šia garantija užtikrinama aukštesnio lygio darbuotojo apsauga.

34 Atsižvelgiant į tai, kas pasakyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti:

— Direktyvos 80/987 3 straipsnio redakcija, galiojusi prieš Direktyva 2002/74 padarant pakeitimus, turi būti aiškinama taip, kad darbuotojo, paprastai vykdžiusio profesinę veiklą kitoje valstybėje narėje nei jo darbdavio, kuris paskelbtas nemokiu prieš 2005 m. spalio 8 d., buveinės valstybė, kai šis darbdavys nėra įsisteigęs šioje kitoje valstybėje narėje ir vykdo savo pareigą mokėti įmokas savo buveinės valstybės narės garantijų institucijai, nesumokėtų reikalavimų apmokėjimą turi užtikrinti būtent ši už šiame straipsnyje apibrėžtų pareigų įvykdymą atsakinga institucija.

— Pagal Direktyvą 80/987 nedraudžiama, kad nacionalinės teisės aktuose būtų numatyta, jog darbuotojas gali pasinaudoti nacionalinės institucijos teikiama darbo

užmokesčio garantija pagal šios valstybės narės teisę papildomai arba vietoj tos, kurią siūlo nustatyta pagal šią direktyvą kompetentinga institucija, jeigu šia garantija užtikrinama aukštesnio lygio darbuotojo apsauga.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

35 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1980 m. spalio 20 d. Tarybos direktyvos 80/987/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su darbuotojų apsauga jų darbdaviui tapus nemokiam, suderinimo 3 straipsnio redakcija, galiojusi prieš Direktyva 2002/74/EB padarant pakeitimus, turi būti aiškinama taip, kad darbuotojo, paprastai vykdžiusio profesinę veiklą kitoje valstybėje narėje nei jo darbdavio, kuris paskelbtas nemokiu prieš 2005 m. spalio 8 d., buveinės valstybė, kai šis darbdavys nėra įsisteigęs šioje kitoje valstybėje narėje ir vykdo savo pareigą mokėti įmokas savo buveinės valstybės narės garantijų institucijai, nesumokėtų reikalavimų apmokėjimą turi užtikrinti būtent ši už šiame straipsnyje apibrėžtų pareigų įvykdymą atsakinga institucija.

Pagal Direktyvą 80/987 nedraudžiama, kad nacionalinės teisės aktuose būtų numatyta, jog darbuotojas gali pasinaudoti nacionalinės institucijos teikiama darbo užmokesčio garantija pagal šios valstybės narės teisę papildomai arba vietoj tos, kurią siūlo nustatyta pagal šią direktyvą kompetentinga institucija, jeigu šia garantija užtikrinama aukštesnio lygio darbuotojo apsauga.

Parašai.